

УДК 339.166.5:334.716:005
JEL: O14; O34

Лойко Валерія Вікторівна

доктор економічних наук, професор,
професор кафедри фінансів та економіки,
Київського університету імені Бориса Грінченка,
м. Київ, Україна
ORCID ID: 0000-0003-3248-1585
e-mail: v.loiko@kubg.edu.ua

Чередніченко Анастасія Олексіївна

здобувач ступеня бакалавр,
Київського університету імені Бориса Грінченка,
м. Київ, Україна
ORCID ID: 0000-0002-1432-6728
e-mail: aocherednichenko.fitu18@kubg.edu.ua

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА ВЛАСНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА: ЗАХИСТ ТА ЕФЕКТИВНЕ ВИКОРИСТАННЯ

Анотація. У статті розглянуто питання захисту та ефективного використання інтелектуальної власності підприємства. Досліджено, що визначення поняття «інноваційна діяльність» у нормативно-правових актах України та інших країн близьке за значенням. За законодавством України інтелектуальна власність захищається правами промислової власності та авторськими і суміжними правами. Досліджено динаміку кількості отриманих охоронних документів на об'єкти права промислової власності в Україні за період 2016-2020 рр. та зроблено висновок про те, що загальна кількість поданих заявок на отримання прав промислової власності скоротилася на 10,71 %, у тому числі зменшилась кількість поданих заявок: на винаходи на 22,31 %, на корисні моделі на 44,72 %, на промислові зразки на 11,95 %, на торгівельні марки на 0,18 %. Проаналізовано динаміку кількості зареєстрованих охоронних документів на об'єкти промислової власності за період 2016-2020 рр., та зроблено висновок щодо зростання цього показника на 8,15 %. Це зростання відбулось за рахунок значного збільшення виданих охоронних документів на знаки для товарів і послуг на 44,22 %. Доведено, що позитивним моментом є зростання питомої ваги зареєстрованих заявок на об'єкти промислової власності до загального обсягу поданих заявок. Негативним моментом є те, що питома вага зареєстрованих охоронних документів на об'єкти промислової власності є невисокою. Виявлено негативну тенденцію у динаміці кількості поданих заявок на найбільш вагомій інновації, яка полягає у зменшенні на кількості поданих заявок на винаходи та корисні моделі за період 2016-2020 р. на 38,0 %. Доведено, що найбільшу питому вагу серед національних заявників мають організації-юридичні особи, які працюють в галузі «Освіта», у 2020 р. їх питома вага склала 32,47 % від загальної кількості заявників. Обґрунтовано, що відсутність моральних та матеріальних стимулів значно знижує рівень інноваційної активності на підприємствах і, відповідно, знижує рівень конкурентоспроможності українських підприємств.

Ключові слова: інтелектуальна власність; захист; використання; інноваційна діяльність; стимули; мотивація.

DOI: <http://doi.org/10.32750/2021-0104>

ВСТУП

Мінливе економічне середовище, насичена конкуренція, постійно зростаюче ущільнення ринку створює напружену, стресову ситуацію для бізнесу. Боротьба за клієнта з кожним роком стає жорсткішою та дорожчою. Моделі функціонування підприємства постійно змінюються та оптимізуються. Керівництво та менеджери шукають шляхи більш повного задоволення потреб споживачів, у площині підвищення якості продукції, зменшення цінової політики та підвищення кваліфікації та продуктивності працівників. Досягнення бажаних результатів можливо лише у тандемі

навчання новому та інвестування, генерації та апробації існуючих інновацій. Особливої актуальності набуває це питання в умовах глобалізації ринків.

Постановка проблеми. В умовах переходу від лінійної моделі економіки до циркулярної моделі значення інновацій посилюється. За умови посилення міжнародної конкуренції та глобалізаційних процесів терміни розробки та впровадження інновацій значно скоротилися. Виробники високотехнологічної продукції прагнуть створити нові продукти в найкоротший термін і виходити з ними на внутрішні та зовнішні ринки. Тому характерною рисою сучасної конкурентної боротьби є висока швидкість інноваційних процесів. Пріоритетом для нашої країни мають стати розроблення та реалізація програм інноваційного розвитку економіки і збільшення обсягів виробництва та експорту високотехнологічної продукції. Підвищення конкурентоспроможності національної економіки у сучасному глобалізованому світі без створення, впровадження та експорту наукомісткої національної продукції та технологій неможливо. Для підприємств пріоритетним є не тільки розробка інновацій а ще їх захист та ефективне використання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні та практичні аспекти захисту та управління інтелектуальною власністю підприємства присвячені дослідження наступних вчених. В роботі Богацької Н.М. та Шахнюк А.І. інтелектуальна власність розглянута як складова статутного капіталу підприємства [1]. В роботі Лойко Д.М. досліджено захист інтелектуальної власності в контексті економічної безпеки промислового підприємства [2]. У наукових працях Семенової В.Г. досліджено складові системи управління інтелектуальною власністю підприємств та напрями підвищення ефективності управління інтелектуальною власністю підприємств [3, 4]. У науковій праці Силка І.В. обґрунтовані теоретичні основи управління інтелектуальною власністю промислових підприємств [5]. У роботі Черепи О.Г. та Кузнецової А.Є. досліджено вплив інтелектуальної власності на конкурентоспроможність підприємства [6]. Здобутки вчених мають теоретичне та практичне значення у вказаній сфері і стали основою для проведення подальших досліджень з питання захисту та ефективного використання інтелектуальної власності на підприємстві. Враховуючи сучасні економічні трансформації, які пов'язані із переходом від лінійної до циркулярної моделі економіки, окреслена тематика потребує подальшого комплексного дослідження і висвітлення.

Мета статті полягає у розробці пропозицій щодо захисту та ефективного використання інтелектуальної власності підприємства.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Інтелектуальна власність є важливим відновлювальним ресурсом, який сприяє економічному розвитку як окремих підприємств так і економіки в цілому. В умовах переходу від лінійної моделі економічного розвитку людства до циркулярної та завдяки процесам глобалізації і прискорення науково-технічного прогресу, економіка багатьох країн трансформується у якісно новий стан, а саме в «економіку знань». Базою формування «економіки знань» є інноваційна діяльність. У табл. 1. подано підходи до визначення змісту інноваційної діяльності, закріплені національними законодавствами України, Казахстану, Молдови та Киргизстану.

Таблиця 1

Варіанти визначення поняття «інноваційна діяльність» в нормативних правових актах України та інших країн

Найменування нормативного правового акту	Сутність визначення поняття «інноваційна діяльність»
Закон України «Про інноваційну діяльність» [7]	Діяльність, спрямована на використання і комерціалізацію результатів наукових досліджень і розробок і обумовлює випуск на ринок нових конкурентоспроможних товарів і послуг.
Закон Республіки Казахстан «Про інноваційну діяльність» [8]	Діяльність, спрямована на впровадження нових ідей, наукових знань, технологій і видів продукції в різні галузі виробництва і сфери управління суспільством, результати якої використовуються для економічного зростання і конкурентоспроможності.
Закон Республіки Молдова «Про державну політику в галузі інновацій та трансферу технологій» [9]	Процес, спрямований на перетворення результатів завершених наукових досліджень, практичних розробок і (або) інших науково-технічних досягнень (а також пов'язаних з ними наукових досліджень і розробок), які отримали втілення в нових або вдосконалених продукті, послугі, процесі, які прямо відповідають практичним потребам і вимогам ринку і схильні до процесу трансферу технологій і реалізації.
Закон Киргизької Республіки «Про інноваційну діяльність» [10]	Діяльність, спрямована на створення «під ключ» виробництва нових або відсутніх на ринку товарів (послуг).

Джерело: складено авторами.

За законодавством України, Республіки Казахстан та Республіки Молдова під інноваційною діяльністю вважається діяльність або процес, які спрямовано на використання і комерціалізацію результатів наукових розробок, впровадження нових ідей або перетворення результатів завершених наукових досліджень. В цій частині законодавство цих країн має спільні риси і не має жорстких обмежень щодо результатів цього процесу. Законодавство Киргизької Республіки відрізняється від законодавчих актів інших країн тим, що жорстко регламентує інноваційну діяльність, як «діяльність, спрямовану на створення «під ключ» виробництва нових або відсутніх на ринку товарів (послуг)». В Україні і в інших країнах на законодавчому рівні закріплено, що результатом інноваційної діяльності є інноваційні розробки: техніка, технології, товари, послуги, які в подальшому, шляхом набуття правової охорони та комерціалізації, перетворюються на інтелектуальну власність. Інтелектуальна власність захищається правами промислової власності та авторськими і суміжними правами. Інтелектуальна власність, яка належним чином оцінена та поставлена на облік на підприємстві, набуває статусу нематеріальних активів підприємства. Динаміка кількості поданих заявок на реєстрацію прав промислової власності в Україні та динаміка кількості отриманих охоронних документів на об'єкти права промислової власності в Україні за період 2016-2020 рр. наведена у табл. 2.

Таблиця 2

Динаміка кількості поданих заявок на реєстрацію прав на об'єкти промислової власності в Україні та кількість отриманих прав за період 2016-2020 рр.

Назва показника	2016	2017	2018	2019	2020	Відхилення даних 2020 р. від даних 2016 р., %
Усього надійшло заявок на реєстрацію прав на об'єкти промислової власності	51559	53465	54786	57189	46032	- 10,71
У тому числі:	4093	4046	3969	3852	3180	- 22,31
- винаходи						
- корисні моделі	9559	9118	9120	8459	5284	- 44,72
- промислові зразки	2302	2480	3042	2678	2027	- 11,95
- торгівельні марки	35605	37817	38652	42194	35539	- 0,18
- географічні зазначення	-	4	3	6	2	-
Усього зареєстровано охоронних документів на об'єкти промислової власності	27974	29671	29267	30590	30255	8,15
У тому числі:	2813	2590	2469	2255	2179	- 22,54
- винаходи						
- корисні моделі	9044	9442	8620	8412	6385	- 29,40
- промислові зразки	2469	2390	2297	2599	2047	- 17,09
- знаки для товарів і послуг	13618	15248	15877	17322	19640	44,22
- географічні зазначення	3	1	4	2	4	-
Частка зареєстрованих охоронних документів до поданих заявок на об'єкти промислової власності в межах одного року, %	54,26	55,49	53,42	53,49	65,73	-

Джерело: складено авторами за даними Державного підприємства «Український інститут інтелектуальної власності» [11].

На основі проведеного аналізу даних, наведених в табл. 2 зроблено наступні висновки. За досліджуваний період 2016-2020 рр. загальна кількість поданих заявок на отримання прав промислової власності скоротилася на 10,71 %, у тому числі зменшилась кількість поданих заявок: на винаходи на 22,31 %, на корисні моделі на 44,72 %, на промислові зразки на 11,95 %, на торгівельні марки на 0,18 %. Кількість зареєстрованих охоронних документів на об'єкти промислової власності за період 2016-2020 рр. зросла на 8,15 %. Це зростання відбулось за рахунок значного збільшення виданих охоронних документів на знаки для товарів і послуг на 44,22 %. По інших позиціях кількість виданих охоронних документів за досліджуваний період зменшилась: на винаходи на 22,54 %, на корисні моделі на 29,40%, на промислові зразки на 17,09 %. Частка зареєстрованих охоронних документів на об'єкти промислової власності до загального обсягу поданих заявок в межах одного року склала у 2014 р. – 54,26 %, у 2020 р. – 65,73 %. Позитивним моментом є зростання питомої ваги зареєстрованих заявок на об'єкти промислової власності до загального обсягу поданих заявок. Негативним моментом є те, що питома вага зареєстрованих охоронних документів на об'єкти промислової власності є невисокою.

Доцільно дослідити динаміку надходження заявок на винаходи та корисні моделі, які є найбільш вагомими показниками інноваційної діяльності, поданих національними заявниками від організацій - юридичних осіб (табл. 3).

Таблиця 3

Динаміка надходження заявок на об'єкти промислової власності, поданих національними заявниками в Україні за період 2016-2020 рр.

Назва показника	2016	2017	2018	2019	2020	Відхилення даних 2020 р. від даних 2016 р., %
Загальна кількість заявок на винаходи та корисні моделі, які надійшли від національних заявників	13652	13164	13089	12311	8464	- 38,00
Усього надійшло заявок на винаходи та корисні моделі від організацій- юридичних осіб, які працюють в галузі «Освіта»	4529	4645	5030	4638	2748	- 39,32
Питома вага кількості заявок, що надійшли від організацій – юридичних осіб, які працюють в галузі «Освіта» до загальної кількості поданих заявок на винаходи та корисні моделі, %	33,17	35,29	38,43	37,67	32,47	- 2,11
Усього надійшло заявок на винаходи та корисні моделі від наукових організацій	2265	1841	1776	1567	691	- 69,49
Питома вага кількості заявок, що надійшли від наукових організацій до загальної кількості поданих заявок на винаходи та корисні моделі, %	16,59	13,98	13,57	12,73	8,16	- 50,81
Усього надійшло заявок на винаходи та корисні моделі від промислових підприємств	736	677	649	644	521	- 29,21
Питома вага кількості заявок, що надійшли від промислових підприємств до загальної кількості поданих заявок на винаходи та корисні моделі, %	5,39	5,14	4,95	5,23	6,16	14,28

Джерело: складено авторами за даними Державного підприємства «Український інститут інтелектуальної власності» [11].

На основі проведеного аналізу даних, наведених в табл. 3 зроблено наступні висновки. Кількість поданих заявок на найбільш вагомій інновації, а саме, на винаходи та корисні моделі за період 2016-2020 р. зменшилось на 38,0 %. Найбільшу питому вагу серед національних заявників мають організації-юридичні особи, які працюють в галузі «Освіта», у 2020 р. їх питома вага склала 32,47 % від загальної кількості заявників. Питома вага наукових організацій у загальній кількості національних заявників на винаходи та корисні моделі склала у 2020 р. 8,16 %. Питома вага промислових підприємств у загальній кількості національних заявників на винаходи та корисні моделі склала у 2020 р. 6,16 %, що є невисоким рівнем. За п'ять років (2016-2020 рр.) кількість заявок на винаходи та корисні моделі, які надійшли від організації-юридичні особи, що працюють в галузі «Освіта», зменшилась на 39,32 %. Кількість заявок на винаходи та корисні моделі, які надійшли за п'ять років від наукових організацій, зменшилась на 69,49 %. Кількість заявок на винаходи та корисні моделі, які надійшли за п'ять років від промислових підприємств зменшилась на 29,21 %. Найбільш вагомими темпами зменшення кількості поданих заявок на винаходи та корисні моделі мали наукові організації, які, навпаки, мали би бути локомотивами у паданні заявок. Ця ситуація пов'язана із значним скороченням кількості самих наукових організацій в Україні та кількості наукових працівників (табл. 4).

Таблиця 4

Динаміка кількості працівників, задіяних у наукових розробках в Україні за період 20160-2019 рр.

Назва показника	2010	2016	2017	2018	2019	Відхилення даних 2019 р. від даних 2010 р./2016 р., %
Загальна кількість працівників, задіяних у виконанні наукових досліджень і розробок, осіб	182484	97912	94274	88128	79262	- 56,57/ - 19,04
З них: - мають науковий ступінь докторів наук, осіб;	11974	7091	6942	7043	6526	- 45,49 / - 7,96
Частка докторів наук у загальній кількості дослідників, %	6,56	7,24	7,36	7,99	8,23	25,46 / 13,67
- докторів філософії або кандидатів наук, осіб	46685	20208	19219	18806	16929	- 63,74 / - 16,23
Частка докторів філософії у загальній кількості дослідників, %	25,58	20,64	20,39	20,99	21,35	- 16,54 / 3,44

Джерело: складено авторами за даними [15]

За проведеним аналізом даних, представлених у табл. 4, зроблено наступні висновки. Загальна кількість працівників, задіяних у виконанні наукових досліджень і розробок в Україні за період 2010-2019 рр. скоротилась на 56,57 %, за період 2016 -2019 рр. на 19,04 %. Кількість докторів наук, задіяних у наукових розробках, скоротилась за період 2010 – 2019 рр. на 45,49 %, за період 2016 – 2019 рр. на 7,96 %. Кількість докторів

філософії (кандидатів наук), задіяних у наукових розробках, скоротилась за період 2010 – 2019 рр. на 63,74 %, за період 2016 – 2019 рр. на 16,23 %. Частка докторів наук у загальній кількості дослідників, які займаються науковими розробками, склала у 2019 р. 8,23 %, докторів філософії (кандидатів наук) 21,35 %. Потрібно зауважити, що кількість дослідників, задіяних у наукових розробках в Україні за період 2010-2019 рр., значно скоротилась, що не сприяє активізації інноваційної діяльності.

Цінність інтелектуальної власності для господарської діяльності підприємств полягає у тому, що дозволяє вчасно оновити асортимент продукції та удосконалити технології, що надає переваги у конкурентоспроможності підприємства. Проте багато підприємств різного виду діяльності не надають достатньої уваги розробці, впровадженню та активному використанню інновацій. Це підтверджується фактами. Так у балансах сільськогосподарських підприємств вартість нематеріальних активів становить не більше 1 % або взагалі не відображається в обліку [16].

Набуття підприємством прав на об'єкти інтелектуальної власності та використання цих об'єктів у господарській діяльності тісно пов'язане із формування інноваційного потенціалу підприємства. Інноваційний потенціал підприємства формується на основі інновацій, які вже впроваджені на підприємстві та наявності ресурсного і інтелектуального потенціалу для розробки і використання інших інновацій. У якості чинників, які стримують розвиток інноваційного потенціалу на вітчизняних підприємствах у наукових працях виділяють наступні: відсутність прав на інтелектуальну власність, відсутність оцінки інтелектуального потенціалу, недостатнє інвестування, високий ступінь ризику діяльності підприємства, недостатня кількість науково-технічних розробок, відсутність інновацій та страх до нового, недостатній рівень досвідченості фахівців [17]. Погоджуючись із автором наукового дослідження, можна додати також до негативних чинників, які впливають на рівень інноваційного потенціалу підприємств, наступні: відсутність кваліфікованих кадрів, які здатні розробляти інновації і готувати документацію для подачі заявок на захист інтелектуальних прав на них, відсутність ініціативи у розробці інновацій як з боку керівництва підприємства так і з боку співробітників, відсутність матеріальної зацікавленості співробітників підприємства у розробці та впровадженні інновацій. Інноваційний потенціал формується за допомогою інтелектуального капіталу підприємства, до якого можна віднести всіх працівників цього підприємства. Відсутність матеріального та нематеріального заохочення є найбільш вагомим чинників відсутності ініціативи з боку працівників підприємства щодо розробки та впровадження інновацій на підприємстві.

ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Інтелектуальна власність є основою сучасної «економіки знань». Об'єкти інтелектуальної власності створюються в результаті інтелектуальної діяльності людей та набувають правової охорони у результаті оформлення охоронних документів на них (патентів, сертифікатів). Суб'єктами створення об'єктів інтелектуальної власності в Україні є юридичні та фізичні особи. До юридичних осіб, які оформлюють права на об'єкти інтелектуальної власності, відносяться наукові організації, кількість яких значно зменшилась в Україні за останні 10 років, заклади вищої освіти та підприємства. Із наведеного переліку суб'єктів інтелектуальної власності найменшу питому вагу мають підприємства, хоча об'єкти інтелектуальної власності доцільно створювати та використовувати саме на підприємствах, враховуючи зростаючу міжнародну конкуренцію, глобалізацію, наростання впливу глобальних проблем. Проте за проведеним аналізом динаміки кількості поданих заявок та отриманих охоронних

документів на об'єкти інтелектуальної власності за останні п'ять років в Україні спостерігається як зниження загальної кількості заявок так і значне зниження найбільш вагової частини інтелектуальної власності – заявок на винаходи а корисні моделі на 38,0 %. В результаті досліджень отримано висновок, що значне зниження кількості поданих заявок на винаходи та корисні моделі пов'язано із відсутністю на підприємствах та в організаціях України мотивації працівників щодо інноваційної діяльності. Відсутність моральних та матеріальних стимулів значно знижує рівень інноваційної активності на підприємствах і, відповідно, знижує рівень конкурентоспроможності українських підприємств.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Богацька Н.М., Шахнюк А.І. Інтелектуальна власність (нематеріальні активи) як складова статутного капіталу підприємства. *Молодий вчений*. 2019. № 4 (68). С. 466 – 470.
2. Лойко Д.М. Захист інтелектуальної власності в контексті економічної безпеки промислового підприємства. *Наукові записки. Серія «Економіка»*. 2013. Вип. 23. С.62-67.
3. Семенова В.Г. Напрями підвищення ефективності управління інтелектуальною власністю підприємств. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2015. Вип. 6. С. 472 – 476.
4. Семенова В.Г. Складові системи управління інтелектуальною власністю підприємств. *Економіка: реалії часу*. 2015. № 3 (19). С. 159 – 165.
5. Силка І.В. Теоретичні основи управління інтелектуальною власністю промислових підприємств. *БізнесІнформ*. 2019. № 7. С. 144 – 153.
6. Череп О.Г., Кузнецова А.Є. Інтелектуальна власність та її вплив на конкурентоспроможність. *Економічний простір*. 2018. № 137, С. 180-189.
7. Про інноваційну діяльність: Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/40-15#Text>
8. Державне регулювання інноваційної діяльності в Республіці Казахстан. URL: <http://ukrefs.com.ua/199424-Gosudarstvennoe-regulirovanie-innovacionnoiy-deyateli-nosti-v-Respublike-Kazahstan.html>
9. Інноваційна політика зарубіжних країн: концепції, стратегії, пріоритети (ст.434). URL: <http://kno.rada.gov.ua/uploads/documents/36385.pdf>
10. Закон Кыргызской республики об инновационной деятельности. URL: <http://cbd.minjust.gov.kg/act/view/ru-ru/291>
11. Промислова власність у цифрах. Показники діяльності у сфері промислової власності за 2020 рік. URL: <https://ukrpatent.org/atachs/promvlasnist-2020.pdf>
12. Яковлев А.І. Аналіз стану інноваційної діяльності в Україні та шляхи його поліпшення. *Наука та наукознавство*. 2018. № 2 (100). С.29-44.
13. Agency of European Innovations.(2021). URL: <http://aei.org.ua/>
14. Промислова власність у цифрах. Показники діяльності Державної служби інтелектуальної власності України та Державного підприємства «Український інститут промислової власності» за 2019 рік. К., 2020. 71 с.
15. Офіційний сайт Державної служби статистики України. Статистична інформація. URL: www.ukrstat.gov.ua.
16. Накісько О.В. Використання інтелектуальної власності. Матеріали VII Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції «Ринкова трансформація економіки: стан, проблеми, перспективи». Харків: ХНТУСГ, 2016. С. 66 – 70.
17. Марчук Л.С. Методики розрахунку інтелектуального потенціалу підприємства. *Вісник НТУ «ХП»*. Серія: *Економічні науки*. № 20 (1296). 2018. С. 95 – 101.
18. Державна цільова економічна програма «Створення в Україні інноваційної інфраструктури». Постанова Кабінету Міністрів України № 447 від 14.05.2008 р.: URL: zakon.rada.gov.ua/laws/show/447-2008-п
19. Перший український інноваційний парк. URL: <https://unit.city/en/home/>
20. Київ ділиться з українськими містами досвідом впровадження інноваційних сервісів. URL: https://kyivcity.gov.ua/news/kiv_dilitsya_z_ukranskimi_mistami_dosvidom_vprovadzhennya_innovatsiynikh_servisiv/
21. Центр розвитку інновацій. URL: <https://cid.center/>

Лойко Валерия Викторовна

доктор экономических наук, профессор,
профессор кафедры финансов и экономики,
Киевского университета имени Бориса Гринченка,
г. Киев, Украина
ORCID ID: 0000-0003-3248-1585
e-mail: v.loiko@kubg.edu.ua

Чередниченко Анастасия Алексеевна

соискатель степени бакалавр,
Киевского университета имени Бориса Гринченка,
г. Киев, Украина
ORCID ID: 0000-0002-1432-6728
e-mail: aocherednichenko.fitu18@kubg.edu.ua

ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНАЯ СОБСТВЕННОСТЬ ПРЕДПРИЯТИЯ: ЗАЩИТА И ЭФФЕКТИВНОЕ ИСПОЛЬЗОВАНИЕ

Аннотация. В статье рассмотрены вопросы защиты и использования интеллектуальной собственности предприятия. Доказано, что определение понятия «инновационная деятельность» в нормативно-правовых актах Украины и других стран близкое по значению. По законодательству Украины интеллектуальная собственность защищается правами промышленной собственности и авторскими и смежными правами. Исследована динамика количества полученных охранных документов на объекты промышленной собственности в Украине за период 2016-2020 гг. и сделан вывод о том, что общее количество поданных заявок на получение прав промышленной собственности сократилась на 10,71%, в том числе уменьшилось количество поданных заявок: на изобретения на 22,31%, на полезные модели на 44,72 %, на промышленные образцы на 11,95 %, на торговые марки на 0,18%. Проанализирована динамика количества зарегистрированных охранных документов на объекты промышленной собственности за период 2016-2020 гг. и сделан вывод о росте этого показателя на 8,15 %. Этот рост произошел за счет значительного увеличения выданных охранных документов на знаки для товаров и услуг на 44,22 %. Доказано, что позывным моментом является рост удельного веса зарегистрированных заявок на объекты промышленной собственности от общего объема поданных заявок. Отрицательным моментом является то, что удельный вес зарегистрированных охранных документов на объекты промышленной собственности является невысокой. Выявлено негативную тенденцию в динамике количества поданных заявок на наиболее значимые инновации, которая заключается в уменьшении на количестве поданных заявок на изобретения и полезные модели за период 2016-2020 г. на 38,0 %. Доказано, что наибольший удельный вес среди национальных заявителей имеют организации юридические лица, работающие в отрасли «Образование» в 2020 г. Их удельный вес, составил 32,47 % от общего количества заявителей. Обосновано, что отсутствие моральных и материальных стимулов значительно снижает уровень инновационной активности на предприятиях и, соответственно, снижает уровень конкурентоспособности украинских предприятий.

Ключевые слова: интеллектуальная собственность; защита; использование; инновационная деятельность; стимулы; мотивация.

Valeriia V. Loiko

D.Sc (Economics). Professor
Boris Grinchenko Kyiv University,
Kyiv, Ukraine
ORCID ID: 0000-0003-3248-1585
e-mail: v.loiko@kubg.edu.ua

Cherednichenko Anastasia

Bachelor's degree applicant
Boris Grinchenko Kyiv University,
Kyiv, Ukraine
ORCID ID: 0000-0002-1432-6728
e-mail: aocherednichenko.fitu18@kubg.edu.ua

INTELLECTUAL PROPERTY OF THE ENTERPRISE: PROTECTION AND EFFECTIVE USE

Annotation. The article considers the issues of protection and effective use of intellectual property of the enterprise. It is investigated that the definition of the concept of "innovation" in the regulations of Ukraine and other countries is close in meaning. Under Ukrainian law, intellectual property is protected by industrial property rights and copyright and related rights. The dynamics of the number of received security documents for industrial property rights in Ukraine for the period 2016-2020 was studied and it was concluded that the total number of submitted applications for industrial property rights decreased by 10.71%, including a decrease in the number submitted applications: for inventions by 22.31%, for utility models by 44.72%, for industrial designs by 11.95%, for trademarks by 0.18%. The dynamics of the number of registered security documents for industrial property for the period 2016-2020 is analyzed, and a conclusion is made on the growth of this indicator by 8.15%. This increase was due to a significant increase in issued security documents for marks for goods and services by 44.22%. It is proved that the positive point is the growth of the share of registered applications for industrial property to the total number of submitted applications. The downside is that the share of registered security documents for industrial property is low. There is a negative trend in the dynamics of the number of submitted applications for the most important innovations, which is a decrease in the number of submitted applications for inventions and utility models for the period 2016-2020 by 38.0%. It is proved that the largest share among national applicants have legal entities working in the field of "Education", in 2020 their share was 32.47% of the total number of applicants. It is substantiated that the lack of moral and material incentives significantly reduces the level of innovation activity in enterprises and, accordingly, reduces the level of competitiveness of Ukrainian enterprises.

Keywords: intellectual property; protection; use; innovation; incentives; motivation.

REFERENCES

1. Bogatskaya, N.M. Shakhnyuk, A.I. (2019). *Intelektual'na vlasnist' (nematerial'ni aktyvy) iak skladova statutnoho kapitalu pidpriemstva*. [Intellectual property (intangible assets) as a component of the authorized capital of the enterprise]. *Molodyj vchenyj*, 4 (68), 466 – 470. [in Ukrainian].
2. Loiko, D.M. (2013). *Zakhyst intelektual'noi vlasnosti v konteksti ekonomichnoi bezpeky promyslovoho pidpriemstva*. [Protection of intellectual property in the context of economic security of an industrial enterprise]. *Naukovi zapysky. Seriya «Ekonomika»*, 23, 62-67. [in Ukrainian].
3. Semenova, V.G. (2015). *Napriamy pidvyschennia efektyvnosti upravlinnia intelektual'noiu vlasnistiu pidpriemstv*. [Directions for improving the efficiency of intellectual property management of enterprises]. *Hlobal'ni ta natsional'ni problemy ekonomiky*, 6, 472 – 476. [in Ukrainian].
4. Semenova, V.G. (2015). *Skladovi systemy upravlinnia intelektual'noiu vlasnistiu pidpriemstv*. [Components of intellectual property management systems of enterprises]. *Ekonomika: realii chasu*, 3 (19), 159 – 165. [in Ukrainian].
5. Silka, I.V. (2019). *Teoretychni osnovy upravlinnia intelektual'noiu vlasnistiu promyslovykh pidpriemstv*. [Theoretical foundations of intellectual property management of industrial enterprises]. *BiznesInform*, 7, 144 – 153. [in Ukrainian].
6. Cherep, O.G., Kuznetsova, A.E. (2018). *Intelektual'na vlasnist' ta ii vplyv na konkurentospromozhnist'*. [Intellectual property and its impact on competitiveness]. *Ekonomichnyj prostir*, 137, 180-189. [in Ukrainian].
7. The Verkhovna Rada of Ukraine (2021), The Law of Ukraine “About innovative activity”. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/40-15#Text> [in Ukrainian].

8. State regulation of innovation in the Republic of Kazakhstan (2021). URL: <http://ukrefs.com.ua/199424-Gosudarstvennoe-regulirovanie-innovacionnoiy-deyatel-nosti-v-Respublike-Kazahstan.html>
9. Innovation policy of foreign countries: concepts, strategies, priorities (Article 434). (2021). URL: <http://kno.rada.gov.ua/uploads/documents/36385.pdf>
10. Law of the Kyrgyz Republic on innovation. (2021). URL: <http://cbd.minjust.gov.kg/act/view/ru-ru/291>
11. Promyslova vlasnist' u tsyfrakh. Pokaznyky diial'nosti u sferi promyslovoi vlasnosti za 2020 rik (2021). [Industrial property in figures. Indicators of activity in the field of industrial property for 2020]. URL: <https://ukrpatent.org/atachs/promvlasnist-2020.pdf> [in Ukrainian].
12. Yakovlev, A.I. (2018). *Analysis of the state of innovation activity in Ukraine and ways to improve it*. [Nauka ta naukoznavstvo], 2 (100), 29-44. [in Ukrainian].
13. Agency of European Innovations. (2021). URL: <http://aei.org.ua/>
14. Promyslova vlasnist' u tsyfrakh. Pokaznyky diial'nosti Derzhavnoi sluzhby intelektual'noi vlasnosti Ukrainy ta Derzhavnogo pidpriemstva «Ukrains'kyj instytut promyslovoi vlasnosti» za 2019 rik. (2020). [Industrial property in numbers. Performance indicators of the State Intellectual Property Service of Ukraine and the State Enterprise "Ukrainian Institute of Industrial Property" for 2019]. Kyiv, 71. [in Ukrainian].
15. The official website of the State Statistics Service of Ukraine (2020), "Statistical information", URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> [in Ukrainian].
16. Nakisko, O.V. (2016). *Vykorystannia intelektual'noi vlasnosti*. [Use of intellectual property]. *Abstracts of Papers. Conference Market transformation of the economy: state, problems, prospects*. Kharkiv, 66 – 70.
17. Marchuk, L.S. (2018). *Metodyky rozrakhunku intelektual'noho potentsialu pidpriemstva*. [Methods of calculating the intellectual potential of the enterprise]. *Visnyk NTU «KhPI»*. Seriya: *Ekonomichni nauky*. 20 (1296), 95 – 101. [in Ukrainian].
18. Derzhavna tsil'ova ekonomichna prohrama «Stvorennia v Ukraini innovatsijnoi infrastruktury». Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy № 447 vid 14.05.2008 r. [State target economic program "Creation of innovation infrastructure in Ukraine"]. URL: zakon.rada.gov.ua/laws/show/447-2008-%D0 [in Ukrainian].
19. Pershyj ukrains'kyj innovatsijnyj park. [The first Ukrainian innovation park]. URL: <https://unit.city/en/home/>
20. Kyiv dilyt'sia z ukrains'kymy mistamy dosvidom vprovadzhennia innovatsijnykh servisiv. [Kyiv shares with Ukrainian cities the experience of implementing innovative services]. URL: https://kyivcity.gov.ua/news/kiv_dilitsya_z_ukranskimi_mistami_dosvidom_vprovadzhennya_innovatsiynikh_servisiv/
21. Tsentri rozvytku innovatsij. [Innovation Development Center]. URL: <https://cid.center/>

